

Kommissorium for evaluering af forskningsrådenes støtte til kvindelige forskere og forskere i begyndelsen af deres karriereforløb

Evalueringen vil fokusere på indsatser rettet mod kvindelige forskere og forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb. Evalueringen skal ses i lyset af de seneste års fokus på rekruttering og fastholdelse af talenter til en forskningskarriere.

1 Baggrund

Det er regeringens målsætning at bruge én procent af bruttonationalproduktet på offentlig forskning og udvikling samt at løfte den private forskning og udvikling. Realisering af denne målsætning for den danske forsknings- og udviklingsaktivitet forudsætter, at de nødvendige kompetencer er til stede, og at de fastholdes og udvikles. En realisering af Danmarks forskningspotentiale forudsætter desuden, at det er de bedste, der rekrutteres til en forskerkarriere uagtet deres køn.

Regeringen har som ambition at fordoble ph.d.-optaget i forhold til niveauet i 2003, hvor der blev optaget omkring 1250 ph.d.-studerende. Dette planlagte løft i antallet af ph.d.-stillinger har skabt øget fokus på mulige flaskehalse senere i karriereforløbet. Ugunstige ansættelsesvilkår tidligt i et karriereforløb risikerer at betyde, at forskere søger væk fra forskningsverdenen, eller at de ikke realiserer deres potentiale på et tidspunkt i deres forskerkarriere, der ofte opfattes som det mest afgørende.

I forhold til at få den bedst mulige rekruttering til forskningen er det et særligt problem, at der i dag er få kvindelige forskere i Danmark – særligt på senior-/professorniveau. Det er et problem, fordi talentmassen derved ikke udfoldes bedst muligt. Der er tilnærmelsesvis lige mange mænd og kvinder, der begynder på en ph.d.-uddannelse, og efterhånden også en del kvinder på adjunkt-niveau, men den øgede kvindeandel slår ikke igennem i forhold til de faste stillinger. Der synes således at være nogle særlige problemstillinger i forbindelse med kvindelige forskeres overgang til faste stillinger.

Både forskere tidligt i deres karriereforløb og kvindelige forskere har på forskellig vis været prioriteret af såvel det politiske niveau som de forskningsfinansierende organer. Fra politisk side har der blandt andet været afsat midler til et program for yngre forskningsledere, og der har været givet særlige midler rettet mod kvindelige forskningsledere (FREJA) og kvinder i naturvidenskab og teknik. Disse indsatser er udmøntet gennem forskningsrådssystemet. I regi af Det Frie

28. maj 2009

Forsknings- og Innovationsstyrelsen

Bredgade 40
1260 København K
Telefon 3544 6200
Telefax 3544 6201
E-post fi@fi.dk
Netsted www.fi.dk
CVR-nr. 1991 8440

Sagsbehandler
Nikolaj Helm-Petersen
Anders Hoff
Tobias Høygaard Lindeberg
Telefon 3544 6203
Telefax 3544 6201
E-post tohl@fi.dk

Sagsnr. 09-051745
Dok nr. 937140
Side 1/6

Forskningsråd er der flere virkemidler, der er specifikt rettet mod forskere tidligt i deres karriereforløb. Desuden har Det Frie Forskningsråd i 2008 og 2009 reserveret særlige midler til kvindelige forskningsledere. Aktuelt arbejder Det Frie Forskningsråd på et forslag til et forskerkarriereprogram, der blandt andet er målrettet de mest talentfulde yngre forskere.

Der foreligger afrapporteringer fra de enkelte afsluttede projekter, men der findes ikke en samlet viden om støtten til disse grupper eller dens effekter.

2 Formål

Formålet med evalueringen er at kvalificere grundlaget for at træffe beslutninger om prioritering og udmøntning af midler, der uddeles gennem forskningsrådssystemet, rettet mod kvindelige forskere og forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb. I den sammenhæng vil evalueringen give viden om indsatsens omfang og betydningen af indsatsen både under udførelsen af de støttede aktiviteter og efterfølgende. Evalueringen vil primært give viden om indsatsens betydning for ansøgere og bevillingsmodtagere og i mindre grad om de forskningsmiljøer, de har anvendt bevillingerne i. Evalueringen vil ikke systematisk belyse rekrutteringsproblemer i forskningsverdenen *generelt*.

Forsknings- og
Innovationsstyrelsen

Side 2/6

Evalueringen skal afdække, hvad en karrierefremmende bevilling fra forskningsrådssystemet betyder for kvindelige forskere og forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb.

Konkret skal evalueringen:

- Beskrive indsatsen, herunder ansøger- og modtagergrupper og deres motivation for at søge
- Vurdere anvendelse og effekter af de omfattede indsatser rettet mod kvindelige forskere og forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb
- Identificere potentialer og problemer i den nuværende indsats og komme med forslag til fremadrettede tiltag.

2.1 Målgruppe

Midler rettet mod kvindelige forskere og forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb, prioriteres på flere niveauer. I nogle tilfælde prioriteres områderne politisk i finansloven. I andre tilfælde er det forskningsrådene, der prioriterer området ud fra rådenes egne midler. Det sker for eksempel, når Det Frie Forskningsråds bestyrelse sætter midler af til særlige initiativer. Endelig prioriterer de enkelte faglige forskningsråd og programkomiteer i deres konkrete udmøntning af deres generelle bevillinger. Det sker for eksempel gennem beslutninger om, hvor mange postdoc-stipendier, der skal uddeles i forhold til projekter, der kan søges af seniorforskere.

Evalueringens resultater kan forventes at finde anvendelse i forbindelse med disse parters beslutninger om prioritering og tilrettelæggelse af indsatser inden for dette område. Evalueringen vil potentielt også kunne anvendes af universiteternes ansættelsesansvarlige.

3 Genstandsfelt

Evalueringen skal omfatte tre typer af indsatser:

- **Postdoc-stipendier.** Denne kategori omfatter bevillinger uddelt under overskrifterne "postdoc", "talentprojekter" og "udenlandske postdoc". I alt er der fra forskningsrådene uddelt omkring 1.200 mio. kr. i løbende priser i perioden 2001 til 2008 til 1.012 bevillingsmodtagere ud af 4.353 ansøgere.*
- **Yngre forskere.** Denne kategori omfatter bevillinger givet under overskrifterne "yngre forskningsledere" samt "Steno-, Skou- og Rømer-stipendier". De tre sidste virkemidler er alene blevet uddelt af Forskningsrådet for Natur og Univers. I alt er der uddelt omkring 625 mio. kr. i løbende priser i perioden 2001 til 2008 til 256 bevillingsmodtagere ud af 1.197 ansøgere. Af disse er de 392 mio. kr. blevet fordelt af Forskningsrådet for Natur og Univers.*
- **Kvindelige forskere.** Denne kategori omfatter bevillinger givet under programmet "Female Researchers in Joint Action" (FREJA) og initiativerne "kvinder i naturvidenskab og teknik", "kvindelige forskningsledere" samt "kvindelige forskningsrådsprofessorer". I alt er der uddelt omkring 225 mio. kr. i løbende priser i perioden 1998 til 2008 til 76 bevillingsmodtagere ud af 817 ansøgere.*

Forskellen mellem postdoc og yngre forskere er i denne sammenhæng, at postdocer typisk er ph.d.-uddannede med ingen eller meget begrænset forskningserfaring, mens yngre forskere har nogen forskningserfaring. Begge grupper regnes for forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb. Indsatserne rettet mod kvindelige forskere omfatter både nyuddannede ph.d.er og mere erfarne forskere. De særlige indsatser over for kvindelige forskere er alle baseret på en dispensationsmulighed i lov om ligestilling af kvinder og mænd.

Evalueringen beskæftiger sig primært med perioden 2001-2008. Denne afgrænsning skyldes først og fremmest datatilgængelighed. Undtaget for denne afgrænsning er dog FREJA-midlerne, der blev uddelt i 1998-2001. Det begrænsede antal FREJA-modtagere betyder, at det er muligt at efterkontrollere de tilgængelige data. Inden for tidsrummet 2001-2008 er alle indsatser i forskningsrådsregi inden for de relevante områder søgt identificeret.

Evalueringen skal konkludere i forhold til de tre grupper af indsatser, men ikke nødvendigvis afrapportere separat i forhold til de enkelte indsatser.

Der skal i evalueringen tages højde for, at virkemidlerne er udmøntet inden for forskellige fagområder med forskellige traditioner for forskning, herunder publiceringsadfærd, gennemsnitlig ph.d.-alder, stillingsstruktur og karriereforløb.

Evalueringen omfatter ikke postdoc-stipendier, der er givet som en integreret del af en større bevilling fra forskningsrådene. Det skyldes primært datatilgængelig-

---

* Usikkerheden omkring beløbsstørrelserne skyldes omlægningen af overheadprocent i 2008.

hed, men det giver samtidigt evalueringen et klart fokus på virkemidler, der specifikt er rettet mod enkeltpersoner.

4 Evalueringsgrundlag

Evalueringen skal primært vurdere virkemidlerne i forhold til forskningsverdenen. Desuden inddrages effekter i forhold til erhvervslivet og samfundet i øvrigt.

Formålet med at rette særlige midler mod forskere tidligt i deres karriere kan dels være at skabe særligt gode muligheder for denne gruppe af forskere, dels kan det være at skabe bedre jobmuligheder, end det øvrige forskningssystem umiddelbart giver mulighed for. Formålet med at rette særlige midler mod kvindelige forskere kan være at kompensere for de barrierer, der særligt kan være for kvindelige forskere. FREJA-programmet havde således til formål ”på bedst mulig vis at udnytte kvaliteterne i den yngre forskergeneration” og ”at fremme kvindelige forskeres muligheder og gøre kvindelige forskere mere synlige i forskningsverdenen”.

Evalueringen skal vurdere indsatsen i forhold til disse formål. Det skal således belyses, hvorvidt det at modtage et stipendium igennem forskningsrådssystemet er fremmende for:

- Karriere og meritering, herunder national og international mobilitet og overgang fra ansættelse på adjunkt-niveau til ansættelse på lektorniveau eller overgang fra ansættelse på lektorniveau til ansættelse på professor-niveau
- Publiceringsadfærd
- Søgning til virkemidlerne, herunder succesraterne for de målrettede virkemidler i forhold ansøgningerne til forskningsrådene generelt.
- Ansøgernes motivation for og oplevelse af at søge
- Jobtilfredshed, barrierer for videre forskningskarriere og fremtidsplaner som forsker
- Indlejring i forskningsmiljø, forstået som deltagelse på lige vilkår med andre typer af deltagere
- Rekruttering af forskertalenter uagtet deres køn.

Det skal systematisk belyses, om der er forskelle på kvinder og mænd i forhold til disse punkter, herunder særligt om der er særlige barrierer i forhold til kvindelige forskeres udlandsophold.

I forhold til kvaliteten af virkemidlerne i et samfundsmæssigt og erhvervsmæssigt perspektiv skal følgende parametre inddrages:

- Adgang til arbejdsmarkedet
- Relevans af bevilling i forhold til nuværende beskæftigelse
- Bidrag til samfundet i øvrigt, herunder i form af deltagelse i debat, råd og nævn samt offentlig og privat innovation.

5 Dataindsamlingsmetoder

Evalueringen skal kombinere forskellige metoder til dataindsamling.

5.1 Registerdata

Ansøgenes arbejdsmarkedskarriere skal følges gennem Danmarks Statistik. Desuden skal bevillingsmodtagerne sammenlignes med 1) gruppen af afviste ansøgere, 2) en matchet gruppe adjunkter, der ikke har modtaget midler fra forskningsrådssystemet, og 3) yngre forskere, der har modtaget ordinære midler gennem forskningsrådssystemet. Sammenligningen skal i udgangspunktet alene vedrøre postdoc-stipendierne på grund af de begrænsede populationsstørrelser for så vidt angår yngre forskere og kvindelige forskere. Dog skal yngre forskere, der har modtaget ordinære midler gennem forskningsrådssystemet, søges sammenlignet med modtagerne af særlige midler rettet mod yngre forskere.

5.2 Survey blandt ansøgere

For at kunne inddrage oplysninger om videnskabelig produktion, jobtilfredshed og indlejring skal der gennemføres en survey blandt ansøgerne til de tre grupper af indsatser og den ovenfor nævnte matchede adjunktgruppe. Undersøgelsen skal i forhold til de kvindelige forskere indhente vurderinger af betydningen af initiativerne for rekruttering og synlighed og belyse, hvorfor kvinder stopper deres forskningskarriere samt i hvilket omfang målrettede midler kan ændre på dette.

Undersøgelsen skal desuden afdække, i hvilket omfang postdoc-erfaringen anvendes af bevillingsmodtagere, der ikke er ansat i forskerstillinger på universiteter eller i sektorforskningen – herunder personer, der er privatansat eller ansat i hospitalssektoren.

5.3 Bibliometri

Inden for naturvidenskab, sundhedsvidenskab og teknisk videnskab skal der gennemføres bibliometriske analyser af ansøgenes produktion med henblik på at afklare, i hvilket omfang produktion, citationer og medforfatterskaber er påvirket af postdoc-stipendiet. Dette vil alene være muligt for postdoc-gruppen.

5.4 Interviewundersøgelse

Der skal gennemføres kvalitative interviews med informanter fra modtagere af de tre grupper af indsatser. Interviewene skal først og fremmest uddybe de informationer, der opnås gennem surveyundersøgelsen og registerundersøgelsen. Antallet af modtagere af bevillinger rettet mod kvindelige forskere og yngre forskere er så begrænset, at evalueringen på dette område i betydelig grad vil basere sig på interview.

5.5 Internationale erfaringer og danske perspektiver

I forhold til at identificere potentialer og problemer i den nuværende indsats og komme med forslag til fremadrettede tiltag skal et bredere dansk perspektiv inddrages. Derfor skal der gennemføres interviews med informanter, der kan belyse samspillet mellem forskningsrådenes bevillinger til kvindelige forskere og forskere, der er i begyndelsen af deres karriereforløb, og universiteternes ansættelsespolitik. I forbindelse med vurderingen af de danske perspektiver vil der også skulle inddrages statistik om det samlede antal kvindelige forskere på forskellige niveauer og det samlede antal forskere på adjunkt/ postdoc-niveau. Med henblik på at skabe et internationalt perspektiv i evalueringen skal der indhentes udenlandske erfaringer med særlig støtte af kvindelige og yngre forskere. Dette skal ske gennem dokumentstudier.

6 Organisering

Evalueringen skal gennemføres af en eller flere parter med dokumenteret kompetence i forhold til de dataindsamlingsmetoder, der beskrives i dette kommissorium. Desuden skal evaluator have indsigt i forskningspolitik og i forskellene mellem forskellige hovedområders forskningstraditioner.

Da evalueringen ikke skal belyse den videnskabelige kvalitet af den udførte forskning, gennemføres evalueringen uden en ekspertgruppe.

7 Afrapportering og opfølgning

Evalueringen skal resultere i en rapport, der rummer resumé, analyse og hovedkonklusioner og klart redegør for identificerede problemer og potentialer samt anbefalinger. Rapporten forventes publiceret i december 2009.

Som opfølgning på evalueringen forventer Forsknings- og Innovationsstyrelsen at indhente kommentarer fra råd og administrative enheder, hvortil der rettes anbefalinger til eller som er ansvarlige for eventuelle udfordringer, der identificeres i evalueringen. Hvis der vedtages et karriereprogram, forventes evalueringen anvendt i den konkrete udmøntning af programmet.

På baggrund af disse kommentarer forventer Forsknings- og Innovationsstyrelsen at indkalde til en konference om indsatsen. Disse kommentarer vil desuden kunne danne grundlag for en kortlægning af opfølgningen på anbefalingerne to til tre år efter evalueringens afslutning.